

OB 50. OBLETNICI ZMAGE NAD NACIFAŠIZMOM IN KONCA 2. SVETOVNE VOJNE

(Prispevek k zgodovini na Škofjeloškem)

Daljnega leta 1945 se je tudi za škofjeloško območje končala 2. svetovna vojna, s tem pa je bilo končano tudi uničenje vojaške moči nacifašizma, ki je pomenil do takrat največjo nevarnost za obstoj našega naroda. Nacifašistično zlo, ki je grozilo z uničenjem človeške civilizacije in bilo zato v nasprotju z naravnim zakonom razvoja, je imelo svoj konec vgrajen že ob nastanku. Prebivalstvo škofjeloškega območja je častno prispevalo k njegovemu koncu, tako v lastnem interesu obstoja, kakor tudi v potrditev mednarodne solidarnosti. Le mednarodna solidarnost je lahko premagala nacifašistično zlo.

Proti poskusu iztrgati prebivalstvo iz njegove loške zemlje, mu potrgati korenine, ga izseliti in uničiti, so se tukajšnji ljudje decembra 1941 dvignili v obupen upor kot David proti Goljatu v duhu Prešernove vizije: *Manj strašna noč je v črne zemlje krili, kot so pod svetlim soncem sužni dnovi*. In Goljat je bil na višku svoje uničevalne moči prisiljen odložiti svoj zločinski namen, po štirih letih pa je dočakal konec, ki ga je namenil drugim.

Posebno sem hvaležen svoji usodi, ki mi je dosodila, da sem prisostvoval odločilnim zgodovinskim dogodkom v tem nadčloveškem boju tukajšnjih ljudi za svoj obstoj.

***

Po zmagovitem spopadu Cankarjevega bataljona z okupatorjevo kolono 12. decembra 1941 v vasi Rovt v Selški dolini se je bataljon premaknil v Poljansko dolino in se nastanil v gozdovih na Polhovcu (kota 948) in Mlaki (kota 914). Naloženo mi je bilo vpostaviti stik z bataljonom na novi lokaciji.¹

V času do odhoda Cankarjevega bataljona v Dražgoše sem imel naslednje stike s štabom bataljona:

16. decembra 1941 zjutraj sem komisarju Cankarjevega bataljona Ivanu Bertonciju-Johanu odnesel pismo Lojzeta Kebeta-Štefana, ki se je takrat nahajal v Stražišču pri Kranju. Štab bataljona je takrat taboril na griču nad Presečnikovo domačijo.²

17. decembra 1941 zvečer sem po nalogu Lucijana Seljaka iz Stražišča odpeljal 17 partizanov selške skupine pod vodstvom Ivana Tomažina iz Stražišča (domačija Hafnerjevih) mimo Žabnice, Suhe, prek Stena, Sv. Andreja in Ožbolta k Presečniku.

19. decembra 1941 zvečer sem odpeljal sedem Ločanov v partizane od Tička v Hosti prek Stena, Sv. Andreja in Ožbolta v Cankarjev bataljon k Presečniku.³

20. decembra 1941 sem obiskal štab Cankarjevega bataljona pri Presečniku z namenom, da izvedemo napad na zapore v Škofji Loki in osvobodimo zapornike. Štab je zahteval dodatne informacije o položaju v zaporih in nemških silah.⁴

21. decembra 1941 dopoldne sem v štab bataljona prinesel dodatne informacije o stanju v zaporih, nakar je bila sprejeta odločitev o akciji. Popoldne ob 5h sem pričakal partizansko patroljo nad Puštalom in jo vodil do zaporov v Loki.⁵

27. decembra 1941 okrog 9. ure so me mladinke iz Loke obvestile, da skozi Loko vozijo kamioni, polni vojaštva, peš pa gre tudi bataljon policije, ki je bila nastanjena v vojašnici. Že dva dni so potekali boji v Poljanski dolini, očitno pa so se Nemci pripravljali na končni obračun s Cankarjevim bataljonom. Ker nisem vedel, ali v bataljonu poznajo novi položaj, sem se odločil oditi k njim in jih obvestiti o nemških koncentracijah. Policijski bataljon sem prehitel, ko je počival, oprt na oporni zid ob cesti med Zabrajdo in odcepom vojaške ceste proti Blegošu. Bataljon je štel 178 mož, med njimi več oficirjev. Imel je 2 težka mitraljeza, 7 lahkih mitraljezov, 5 avtomatskih pušk ter nekaj pušk s trombloni. Oficirji so imeli pištole, policisti ročne bombe; težka mitraljeza sta nosila dva konja, imeli pa so tudi 3 pse. Minometov ta skupina ni imela.

Ta bojna skupina, ki je imela nalogo, da se giblje skozi Bodovlje, po hribu Sv. Petra proti Ostrežu (torej mimo Mlake), je bila sestavljena iz 5. čete 44. SS policijskega bataljona Standarte Westland, ki ji je poveljeval Obersturmfürer Hilker, ter 3. čete rezervnega policijskega bataljona Nr. 181. SS bataljonu je bil dodeljen kot tolmač orožnik Peter Pöck iz orožniške postaje Škofja Loka. Po izjavi tega orožnika, ki je bil v boju ranjen, je imela skupina 5 mrtvih in 5 ranjenih. Padel je tudi kmet (Sluga) iz Bodovelj, ki je bil dodeljen skupini kot vodič⁶.

Ko sem prišel k Presečniku, sem ugotovil, da štaba bataljona ni več tam, ker se je 23. decembra 1941 premaknil h Koširjevi domačiji na Valterskem vrhu. Zato sem se odpravil tja. Še blizu Presečnika sem naletel na patroljo Ločanov,⁷ ki pa so že opazili nemške premike.

Presečnikova domačija na Ožboltu nad Zmincem (fotografirano leta 1988)

Skupina policistov se je razdelila na dva dela. Eden je šel preko Staniš proti Mrzli dolini nad Polhovcem in Valterskim vrhom, drugi del pa do Mlake na Cegelnico.

Nekako 200 m pred Koširjevo domačijo sem naletel na stražarja, ki je z daljnogledom opazoval dolino in štel nemške kamione. Bil je prepričan, da so vsi odpeljali naprej proti Gorenji vasi in Lučinam. Žal jih je nekaj ostalo v Logu in prav policisti z njih so bili pozneje najbolj nevarni ob napadu na Valterskem vrhu.⁹

Pri Koširju so ravno delili hrano, ko sem prišel tja. Na moje veliko presenečenje je hrano delil Nemeč, carinik Martin Michelin, ki je bil ujet ob napadu na Črnem vrhu v noči od 15. na 16. december 1941 in sem ga že videl 16. decembra, ko sem obiskal štab nad Presečnikom. Tudi jaz sem od njega dobil fižolovo juho s kosom mesa in kruha.¹⁰ Martin je šel z bataljonom v Dražgoše, po bitki pa je z Jelovice pobegnil in nato izdajal kmetije, pri katerih so se ustavljali partizani; večkrat so ga poskušali spet dobiti v roke, pa se ni posrečilo.¹¹ V Kranju je Martin po naključju spoznal Janeza Konška, borca Cankarjevega bataljona, ki se je tam zdravil, in povzročil njegovo aretacijo. Konšek je bil nato 19. aprila 1942 ustreljen. Tako se je žalostno maščevala velika prizanesljivost štaba bataljona do Martina.

V štabu sem na kratko poročal o nemških premikih iz loške smeri. V štabu pri Koširju so bili takrat Stane Žagar, Jože Gregorčič, Ivan Bertonec, puškar Drago Vrničar in dve tovarišici.¹² V prvem nadstropju so ležali ranjenci iz bojov 25. in 26. decembra. Obrambne položaje Mlaka–Polhovec–Valterski vrh je zasedala 1. četa pod vodstvom komandirja Franca Benedičiča in Matije Udvanca-Vajsa, v tej četi pa so bili tudi Alojz Pečnik in Ločani. Položaje Kovski vrh–Bukov vrh–Pasja ravan pa je branila 2. četa s komandirjem Jakom Bernardom, v njej pa so bili še Franc in Henrik Biček, Tone Nartnik, Rudi Robnik, Jože Koruza, torej v obeh četah sami preizkušeni voditelji. Pri 2. četi se je zadrževal tudi Maks Krmelj-Matija.

Celotna bojna črta je bila zelo razpotegnjena, kakih 11 km, s prazninami, ki so bile slabo varovane. Vreme je bilo izredno mrzlo, precej je bilo zmrznjenega snega, tako da se je lahko hodilo po celem.

Kmalu po mojem prihodu h Koširju je Žagar govoril zbranim pred gospodarskim poslopjem. Zbranih je bilo okrog 30 borcev. Govoril je ognjevit in dokazoval, da Nemci nimajo več veliko sil, ker jih ogromno veže ruska fronta, precej pa tudi okupirane dežele. Razpoloženje je bilo skladno z uspehi v Rovtu in Poljanah ter uspešnim odbijanjem napadov 25. in 26. decembra. Ozračje je bilo nepopisno. Žagar, ki je bil za glavo večji od drugih, je dobesedno poosebljal moč partizanov, iz njega sta žarela samozavest in hladnokrvnost. Že s svojo postavo je bil simbol vstaje in upora.

Nekaj po 12. uri je začelo pokati na Pasji ravni, nato na Kovskem in Bukovem vrhu, nekako ob pol enih pa na Mlaki. Zlasti močno je bilo streljanje na Pasji ravni, ki se je stopnjevalo. Gorela je neka hiša ali senik, ker se je proti nebu valil črn dim. Nemci so spuščali v zrak tudi rakete. Tudi na drugih sektorjih se je streljanje stopnjevalo, vmes pa so se slišale tudi eksplozije ročnih bomb ali tromblonk.

Nekako ob enih pa so v Koširjev hlev in druga gospodarska poslopja nenadoma priletele dumdumke in pokale sredi naselja. Prvi vtis je bil, da so Nemci vdrli v vas, vendar je Gregorčič paniko hitro obvladal, ker je pojasnil, da gre za oddaljene strele dumdumk. Nihče ni pričakoval, da bodo Nemci napadli tudi z Loga in od Staniš ter se tako hitro približevali vasi. Prodirali so po grebenu nad Ložansko grapo.¹³ Napad je potekal preko Govca, od Staniš pa po kolovozu proti Valterskemu vrhu. Borci so

Alojz Hiršenfelder

zadnji hip zasedli precej slabe položaje pod cerkvijo in Jakopčevo domačijo,¹⁴ kar je bil tudi vzrok za žrtve na tem sektorju. Ko je bil ranjen mitraljezec Lojze Hiršenfelder in je padel Božo Ručigaj, ki je prvega hotel rešiti, je položaj postajal vse bolj kritičen.¹⁵ Gregorčič in Žagar sta na položaje poslala vse rezerve in tudi pratež. Meni je Gregorčič dal staro francosko puško s tremi naboji, nisem pa vedel, ali so sploh uporabni. Gregorčič me je poslal na položaje proti Ložanski grapi v smeri Dolinca, ker se je bal, da bi Nemci prodrli po potoku Sovpat in se prebili do kmetije Pri Dolincu, kjer je bilo okrog 100 prostovoljcev brez orožja. Na srečo Nemci niso dobro poznali terena in niso izkoristili tega slabo branjenega sektorja, temveč so mislili, da bodo prodrli naravnost v vas. Gregorčič je z raketami, ki so jih zaplenili v boju v Rovtu, večkrat streljal v raznih smereh, da bi tako zbehal Nemce, čeprav ni vedel, kakšen pomen imajo posamezne barve raket. Med bojem so v štab prihajali lažji ranjenci; eden je krvavel iz nosa in zanj so ugotovili, da ga je udarilo kopito lastne puške, drugi pa je bil ranjen v predel pasu. Med bojem so v štab prinesli tudi mitraljez ranjenega Hiršenfelderja, ki je bil ves oblit s krvjo in zamrznjen. Ob peči ga je odtajeval in čistil Vraničar, da so ga znova vrnili v boj. Tudi drugo orožje je zaradi mraza odpovedovalo. Ob najbolj kritičnem trenutku je Gregorčič poslal hitrega kurirja k Bernardu s prošnjo, naj pošlje vsaj en mitraljez; kurir se je vrnil šele potem, ko je bila največja nevarnost že mimo, povedal pa je, da je tudi pri Bernardu odpovedal en mitraljez, z eno mitralješko trojko pa so zgubili zvezo.

Čas pa je mineval in noč, ta velika zaščitnica partizanov, se je hitro bližala. Mračiti se je začelo že po 4. uri popoldne, vendar je bila pozneje polna luna in sorazmerno svetlo. Nemci so se zelo bali teme, ker niso poznali terena, in tako je streljanje okrog 5. ure postopoma ponehalo. Začeli so pokopavati padle,¹⁶ nudili pomoč ranjenim, na hitro se je kuhala večerja, v štab so poklicali tudi Benedičiča.

Koširjeva domačija na Valterskem vrhu (fotografirano leta 1988)

Okrog 6. ure se je sestel štab, da bi odločil o nadaljnjih ukrepih in tako sem imel priložnost pasivno spremljati razgovor. Gregorčič se je zanimal za položaj okrog Škofje Loke, vendar ni bilo jasno, kam so se Nemci po boju umaknili in kje so *morebiti pustili svoje zasede*.¹⁷

Gregorčič je najprej podal kratko oceno položaja. Naši položaji so razpotegnjeni na kakih 11 km, posejani po gozdu in težko dalj časa branljivi. Prodor Nemcev na katerem koli sektorju bi pomenil katastrofo. Trenutno nimamo podatkov o položaju, padlih in ranjenih na sektorju 2. čete, ker še ni zveze, očitno pa so vzdržali. Veliko imamo neoboroženih prostovoljcev, tudi tukaj nekaj ranjencev, povečuje pa se tudi pritisk na nekatere borce, da bi se vrnili domov. Izgubili smo 2 mitraljeza, porabili precej streliva. Očitno so Nemci mislili, da se štab nahaja pri Skoblu, ker je bil tam največji pritisk. Če bi Nemci vedeli, da smo pri Koširju, bi prav gotovo poskušali prodreti po Ložanski grapi ali iz Bukovega vrha v Dolinco in tako priti za hrbet Valterskemu vrhu. Na teh položajih bi težko vzdržali še en dan, pa tudi če bi, bi imeli nove ranjence, ki bi nas še bolj ovirali pri preboju. Na tem sektorju ni mogoče organizirati boljše obrambe, ker je preveč dostopen z vseh strani. Zato se moramo prebiti še to noč; Nemci sedaj namreč natančno poznajo naše položaje in nas bodo silili v frontalne spopade.

Žagar je potrjeval Jožetovo oceno. Smo na izredno kritični točki in Nemcem ne smemo prepustiti iniciative in jim dati priložnosti, da nas uničijo. Naša naloga je, da preprečimo preseljevanje; to pa lahko dosežemo le z uporom, zato smo prišli sem v Poljansko dolino, kjer je bilo vse pripravljeno za upor. Nemci nimajo dovolj sil, da bi

Gendarmerieposten Gallenfels,
Kreis Krainburg.
21.786.

Gallenfels, am 28. Dezember 1941.

Durchschrift:

An den
Gendarmeriekreisleiter
in Krainburg.

Betrifft: Pöck Peter Bezobwm. d. Gend., wurde verwundet.
Bezug: Telephonischer Befehl vom 28.12.1941.

Ich melde, dass Bezobwm. d. Gend. Peter Pöck des Gend. Postens Laak am 27.12.1941 um 8 Uhr der SS. E. K. Komp. N r. 5 Westland unter Führung des Obersturmführers Hilker zu Bekämpfung der Banditen als Dolmetsch eingesetzt wurde.

Die Kompaniestreife bewegte sich von Laak über Wodole, St. Peter im Gebirge gegen Ostroc.

Vor Ostroc, es war gegen 15 Uhr, stiess die SS. Kompanie auf eine grössere Anzahl Banditen, durch welche die SS Kompanie überfallsartig beschossen wurde.

Der Kampf dauerte ungefähr 20 Minuten.

Bei diesem Gefecht erhielt Bezobwm. Peter Pöck ein Kopfstreifschuss und in weiterer Folge einen Fusslendendurchschuss.

Er wurde nach Schwarzenberg in ein ihm unbekanntes Gasthaus abtransportiert. Dort weilte der in Krainburg sässhafte Kreisarzt, der die sofortige Abtransportierung in das Krankenhaus Gallenfels mittels Rettungsauto anordnete. Der Transport ging über Laibach nach Gallenfels.

Die Verwundung scheint dormalen nicht gefährlich zu sein.

Wie Bezobwm. d. Gend. Peter Pöck weiters angab, sind bei dieser Aktion ihrerseits 5 Tote und 4 Verwundete zu beklagen.

Welche Verluste die Banditen hatten, ist ihm nicht bekannt.

Unter den Toten befindet sich auch ein Besitzer aus Wodole, dessen Namen unbekannt ist. Dieser Besitzer war ebenfalls der SS-Kompanie zugeteilt und fungierte als Führer und Wegweiser der SS Kompanie.

Ergeht an:

Gend. Posten Laak.

Der Gend. Postenführer:
Ambraser
Meister d. Gend.

Gendarmerieposten Laak

Eingelangt am 30. 12. 1941

Zahl 1490 Blg. _____

H. B. Müller Lyobrunn

1490

Pismo orožniške postaje Golnik okrožnemu vodji orožništva v Kranju 28. decembra 1941

v selitev zajeli vso Gorenjsko naenkrat, vedo pa tudi, da posameznih krajev ne morejo presenetiti zaradi naše obveščevalne mreže in prebivalcev, ki so vsi na naši strani. Od selitve jih lahko odvrne samo strah pred tem, da bi se ljudje, zlasti moški, umaknili v gozdove in se nam pridružili. S tem bi imeli nato nove probleme. Nemci vedo, da je ta njihov strah upravičen samo, če smo mi vedno v bližini, kar omogoča ljudem, da se nam pridružijo. Če Gorenjsko zapustimo, bodo z uporom grobo obračunali in začeli seliti posamezna območja. V takih okoliščinah ljudje nimajo izbire: ali se pustiti seliti ali pa se podati na pot samomora. Zato Gorenjske ne smemo zapustiti. Vojna pa tudi ne bo trajala dolgo. Nemci računajo, da smo toliko oslabljeni, da se bomo umaknili v Dolomite k Italijanom, kjer bi bili čez zimo pod manjšim pritiskom. Ni naključje, da so Nemci dobili dovoljenje od Italijanov, da nas preko »njihovega teritorija« napadejo v hrbet. To so Italijani gotovo težko požrli, saj se je to zgodilo šele tretji dan bojev. Torej računajo, da se bomo prebili proti Dolomitom, zato bodo svoje sile verjetno osredotočili na zaporno črto proti Dolomitom in nas poskusili prisiliti, da se vrnemo na sedanji teren, kjer bi nas pričakali in uničili. Verjetno bodo že čez noč zasedli položaje od Črnega vrha proti Lučinam in Gorenji vasi ter po Poljanski dolini.

Zato je preboj možen samo v smeri, ki je za Nemce najmanj verjetna in kjer nas najbrž ne bodo pričakovali. Ta taktika se vedno obnese, ker je v nasprotju s pravili vojskovanja, ki so se ga učili nemški vojaški kadri. Prebijajmo se čim bliže Loki, ker nas tam ne bodo čakali. Ločani dobro poznajo vse smeri in poti, njihovo poznavanje zemljišča je treba uporabiti.

Bertoncelj je ocenil težavnost odločitve. Tukaj ni niti Kebeta, niti Krmelja, ki bi lahko ocenila vse posledice. Kaj bo s tem terenom, če ga zapustimo? Prostovoljci so se nam pridružili v upor proti preseljevanju in v obrambi svojih vasi. Ali bodo šli vsi z nami, ali pa naj se sami odločijo. Veliko je neoboroženih. Nujno je zagotoviti, da bodo na terenu ostali naši aktivisti, ki bodo opora ljudem v težkem položaju, ki bo zanje nastal. Odločitev, kdo gre z nami, prepustimo borcem samim.

Žagar je pripomnil, da, žal, poskus ohraniti »svojo« vas nima nobenega upanja, ohranitev vasi je možna le z izgonom in uničenjem okupatorja. Iz partizanske vaške zaščite mora nastati vojska, ki bo tolkla okupatorja tam, kjer je najbolj ranljiv. Naš osnovni namen mora biti, da ohranimo čim širše udarno jedro partizanskega boja, ki bo pritegoval nove borce in aktiviste. Prebiti se moramo na območje, kjer bo možna daljša obramba na ugodnih položajih, ki jih ne bo treba braniti v vseh smereh. Vsi poznate Gorenjsko. Taka območja so vasi pod Blegošem, Kropa, Podlonk, Dražgoše in še nekatere.

Po kratki razpravi so ocenili, da vasi pod Blegošem in Kropa niso primerne. V prvem primeru je teren preveč odprt, v drugem pa preveč zaprt in preobčutljiv proti Jamniku; pa tudi umik je težaven. Podlonk je dovolj močno naselje, primeren za obrambo, čeprav precej odprt, hrbet pa ima primerno pokrit. Vse pogoje najbolje izpolnjujejo Dražgoše: teren za obrambo odprt in strm, boka lažje branljiva, hrbet krit z Jelovico, komunikacije za preskrbo in akcije ugodne. V vseh primerih pa bo potrebno politično delo med prebivalstvom. O smeri preboja in umika je treba obvestiti samo vodilne.

Tako je padla odločitev za Dražgoše.

Sestanek štaba je bil končan okrog 7h zvečer. Gregorčič je naročil, naj pokličejo v štab Vrničarja, ki je v tem času pregledoval orožje in Pavleta Kavčiča, da bi se dogovorili za smer preboja mimo Škofje Loke.¹⁸ Meni pa je Gregorčič naročil, naj

grem k 2. četi k Skoblju in naročim Bernardu, da je zbor vseh borcev na Valterskem vrhu ob 11h ponoči.

Po tem Gregorčičevem naročilu sem se spustil z Valterskega vrha v grapo k Dolinčevi kmetiji,¹⁹ kjer sem videl, koliko neoboroženih prostovoljcev je bilo tam, nato pa sem se povzpel k Skoblju.²⁰ Ko sem prišel tja, je pred hišo ležal padli Jože Koruza,²¹ v hiši pa so bili zbrani okrog mize Maks Krmelj, Jaka Bernard, Henrik Biček, Tone Demšar in drugi. Jedli so krompir v oblicah s soljo. Prostor je osvetljevala petrolejka, ki je visela s stropa. Ob peči je ležal ranjenec Janez Šubic,²² ki je kmalu umrl, tako da so ga borci 2. čete pokopali še pred odhodom. Ob peči je bilo tudi nekaj zaplenjenega orožja, obleke in škornjev.

Bernardu sem predal nalog, da se 2. četa ob 11h zbere na Valterskem vrhu, nisem pa imel pooblastila, da bi povedal, v katero smer bo potekal proboj. Tik pred mojim prihodom k Skoblju se je vrnil del skupine borcev, ki so bili poslani, da pokopljejo padle Nemce; spomnim se, da je bil govor o osmih, pripovedovali pa so tudi, da so Nemci enega izmed njih verjetno sami ustrelili. Nekdo je celo rekel, da je slišal med bojem, kakor da nekdo kriči »Vive Moskau« ali nekaj takega. Na tem sektorju so namreč bili med Nemci tudi Luksemburžani, ki so bili mobilizirani v nemško policijo. Pri padlih Nemcih so našli nekaj orožja, obleke, obutev, denar, pa tudi razne osebne dokumente. Tako sem imel priložnost, da sem si ogledal osebne dokumente enega izmed njih in ugotovil, da je bil lastnik rudar iz Porurja. Na fotografiji je bila vsa družina: on, žena in 5 otrok. Borci so tudi pripovedovali, da jim je Bernard naročil, naj na nemški grob zasadijo kol z desko, na katero je z ogljem napisal: *Padli tudi za svobodo svojega naroda*. Ko je Bernard videl omenjeno fotografijo je rekel: *»Vidite, to je bil delavec in nacisti so ga prisilili, da se zanje tepe; prav taki reveži so kot mi.«* O tem napisu obstajata še dve različici. Maks Krmelj pravi, da je Bernard napisal: *Tako se bo zgodilo z vsakim, ki bi teptal našo zemljo!* Borec Janko Fern iz Bukovega Vrha²² pa se spominja takole: *Ti mladi fantje niso krivi svoje smrti, tega so krivi njihovi gospodarji!*

Pri Skoblju sem se srečal tudi z Ivanom Župancem-Bricem²³ iz Kranja, ki je ustrelil nemškega oficirja skozi daljnogled in mu nato vse zaplenil. Iskal je žago za železo in odžagal neuporabno polovico daljnogleda rekoč, da ne bo po nepotrebnem nosil s seboj uničenega dela. Ko je Brico pozneje padel, je daljnogled »podedoval« Justin Dolinar-Adam, ki ga je nosil vse do konca vojne. Po vojni pa je bil daljnogled razstavljen v muzeju v Škofji Loki, od koder pa ga je nekdo ukradel.

Ker je bilo do odhoda na Valterski vrh še dovolj časa, sem sodeloval pri Koruzovem pokopu na griču nad Skoblom. Bilo je svetlo zaradi polne lune. Ker se je bližal čas odhoda, je Bernard naročil, naj pohite s pokopom padlih Nemcev.

Okrog 10h zvečer se je kolona začela spuščati proti Dolinci in se čez grapo povzpela na Valterski vrh. Tam je bila zbrana že 1. četa in okrog polnoči se je začel premik po pobočju Polhovca proti Stanišam. V koloni sem spremljal nosila z ranjenim mitraljezcem Hiršfelderjem; ranjen je bil v stegno in je imel poškodovano kost. »Zabunkali« so ga na Stanišah v seno na skednju.²⁴ Kolona se je nato spustila v dolino, pri Šefertu prečkala Soro in nato krenila po levem bregu vse do gostilne pri Švavnarju, kjer je prestopila cesto in se napotila v Sopotnico. Pri tem ni nikjer naletela na Nemce, taktika je bila torej pravilno izbrana. Ura je bila okrog 4h. Poslovil sem se od Gregorčiča, nato pa v grmovju počakal na konec policijske ure, nakar sem odšel domov v Loko.

Skupina borcev Cankarjevega bataljona, od leve Tine Zaletel, Franc Medja, Karel Kravcar (fotografirano leta 1988)

Naslednji stik z borci Cankarjevega bataljona sem imel 10. januarja 1942. Nemci so imeli namreč v Gorajtah vadišče – strelišče, kamor so vodili svoje enote na urjenje. Kraj je bil izjemno primeren za napad. Zato se je že v jeseni 1941 rodila ideja, da bi tam Nemce napadli in zaplenili orožje. Mladinci so ves čas zbirali vse potrebne podatke o času urjenja, oborožitvi in podobno. O vsem tem je bil obveščen tudi Gregorčič. Očitno je ideja postala aktualna po odhodu Cankarjevega bataljona v Dražgoše. 10. januarja 1942 sem dobil nalogo, naj se takoj javim na Cavrnu²⁵ s potrebnimi podatki in načrtom vadišča. Pri kmetu na Cavrnu se je namreč nahajala partizanska patrolja, ki so jo sestavljali, Jože in Pavle Kavčič ter Franc Štular-Ilija. Njena naloga je bila, pripraviti vse za akcijo. Na Cavrnu se je lepo slišalo streljanje artilerije v Dražgošah, kjer je prav takrat potekala srdita bitka. Ni mi znano, ali je navedena patrolja ostala na Križni gori že ob odhodu bataljona v Dražgoše, ali pa se je od tam vrnila pozneje. Zaradi dogodkov po Dražgošah pa ni bilo več možnosti za navedeno akcijo.

Znova sem se srečal z borci Cankarjevega bataljona, ko je njegov del po Dražgošah prišel nad Škofjo Loko v Breznico in k Zalubnikarju. 18. januarja 1942 sem namreč tja odpeljal dr. Viktorja Kocjančiča, da je zdravil ranjene in ozeble borce. (To srečanje sem opisal v Loških razgledih št. 26 iz leta 1979.) Takrat sem dr. Kocjančiča poprosil tudi, da bi šel pogledat v Staniše, kaj je z ranjenim Hiršfelderjem, vendar sem izvedel, da je bil Kocjančič že pri njem in da je njegovo zdravstveno stanje slabo.

Ni mi znano, kdo je Kocjančiča prosil za obisk pri Hiršenfelderju.
23. januarja 1942 so me Nemci v Kranju aretirali.

O p o m b e

- ¹ Avtor je bil 1941 sekretar Skoja in mladinske organizacije ter član KPS v Škofji Loki.
- ² Presečnikova domačija – last Jožeta Kržišnika –, danes Ožbolt nad Zmincem 21.
- ³ V partizane so se takrat vključili: Jaka Pintar, Jaka Božnar, Ivan Franko, Lovro Šink, Gašper Dolinar, Franc Potočnik, Rajko Pipinič – glej *Loški razgledi*, št. 1, 1954.
- ⁴ Glej članek Ivana Bertoncija-Johana, *Loški razgledi*, št. 8, 1961, stran 47.
- ⁵ Akcija je v glavnem obdelana v *Loških razgledih* št. 1, 1954, št. 6, 1959, ter št. 8, 1961.
- Tudi »Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, 1961, 1–2, str. 371.
- ⁶ Dopis orožniške postaje Golnik okrožnemu orožniškemu vodji v Kranju z dne 28. dec. 1941, s katerim sporoča, da je bil orožnik Peter Pöck ranjen in navaja njegovo izjavo o padlih in ranjenih. Dopis orožniške postaje v Škofji Loki policijskemu rezervnemu bataljonu Nr. 181 v Kranju z dne 13. jan. 1942 glede puške, ki jo je orožnik Peter Pöck izgubil v borbi ali pri transportu. Inštitut za novejšo zgodovino v Ljubljani, fascikel 39.
- ⁷ Avtor misli, da so bili v patrolji Miha in France Kavčič ter Janko Bernik.
- ⁸ Močnejša domačija pri Koširju (Valentin Košir), danes Valterski Vrh 2.
- ⁹ Ta del napada je pretekal prek Govca.
- ¹⁰ Dogodivščine z Martinom bo avtor popisal v drugem prispevku.
- ¹¹ Izjava Draga Vraničarja 13. 3. 1984 – izjavo hrani avtor.
- ¹² Po podatkih Antona Peternela sta to bili: Jožica Murnik-Pepca, rojena 1908 pri Sv. Ani nad Tržičem, borka Jelovške čete od 29. 7. 1941, padla februarja 1942 na Dobrči, ter Erna Pečnik-Marija Vrečko, rojena 24. 11. 1915 v Ljubljani, borka Jelovške čete, po vojni v Ljubnem na Gorenjskem.
- ¹³ Po Ložanski grapi teče potok Sópót, ki mu Poljanci pravijo Sovpat.
- ¹⁴ Jakopčeva domačija, najmočnejša kmetija na tem območju, last Janeza Demšarja, rojenega 23. 7. 1907, ustreljenega 29. 12. 1941 pred domačijo, danes Valterski Vrh 1.
- ¹⁵ Lojze Hiršenfelder iz Pristave pri Tržiču, izjavo njegovega sorodnika Karla Kravcarja z dne 21. 9. 1988 hrani avtor.
- ¹⁶ Na Valterskem vrhu so padli: Miha Pušavec, Božo Ručigaj, Jože Dolenc in Vinko Dolenc – glej *Pomniki NOB na Škofjeloškem*.
- ¹⁷ Avtor je naslednje vrstice napisal po spominu v najboljši veri, velikokrat po vojni pa si je utrjeval spomin na te dogodke.
- ¹⁸ V *Pomnikih NOB na Škofjeloškem* je navedeno, da je pri vodenju preboja sodeloval tudi Gašper Dolinar.
- ¹⁹ Kmetija v Dolinci, lastnik Anton Rupar, danes Bukov Vrh 33.
- ^{19a} Kmetija Skobl, last Martina Dolenca, danes Milana Potočnika, Bukov Vrh 23.
- ²⁰ Jože Koruza, rojen 23. 4. 1910 v Colu nad Vipavo – glej *Pomniki NOV na Škofjeloškem*, str. 52.
- ²¹ Janez Šubic, rojen 6. 2. 1920 v Hotovlji – glej *Pomniki NOB na Škofjeloškem*, str. 52.
- ²² Janko Fern, rojen 26. 1. 1925 – njegova izjava septembra 1980 – izjavo hrani Anton Peternel.
- ²³ Ivan Županec, rojen 24. 5. 1895 v Zagrebu, živel v Kranju, partizansko ime Brico.
- ²⁴ Janko Bernik je 6. 4. 1980 izjavil: »K njemu je v Staniše večkrat prišel in ga zdravil dr. Viktor Kocjančič iz Škofje Loke. Hiršenfelder je bil z brzostrelko ranjen v stegno. Do 30. aprila 1942 je ležal v Stanišah v stelji tako, da je imel glavo pokrito z reto. Konec aprila 1942 pa je prišel ponj v Staniše kurir Janez Šubic, Narigarjev iz Bukovega Vrha in ga 1. maja privedel v Tošč. V Tošč je prišel z Janezovo pomočjo sam. Pri hoji je malo šepal, ker je bila ranjena noga malo krajša. Janez je tedaj meni naročil, da sem šel v Krivo brdo še po enega ranjenca. Ta je bil ranjen 13. januarja 1942 na Mošenjski planini. Ko sem tega privedel na Tošč, smo potem oba ranjenca prenesli preko Grmade na Spodnjo Babno goro v Dolomite. Dva dni kasneje so ob

hajki vdrli na Babno goro Italijani in odkrili v skrivališču oba ranjenca in ju ustrelili.« Izjavo hrani Anton Peternel, Hiršenfelderjev sorodnik in njegov pomočnik pri mitraljezu v boju pri Jakopcu na Valterskem vrhu. Karel Kravcar, pa pravi, da je vodil obsežne raziskave o bratrančevi usodi, vendar ni mogel potrditi verodostojnosti raznih podatkov (izjavo Karla Kravcarja hrani avtor). Hiršenfelderjeva usoda torej ni znana.

²⁵ Zaselek Cavn na pobočju Križne gore (nekdanj Zu zwei Bauern).

²⁶ Glej *Loški razgledi* št. 26, 1979: Moji spomini na dr. Viktorja Kocjančiča, Svetko Kobal.